SÖZLÜK

A

amade: Hazır.

Amentü: "İnandım, iman ettim." anlamında bir söz. İslam dininin iman esaslarını ana hatlarıyla anlatan metni ifade etmek için kullanılan terim.

antitez: Karşı sav.

argüman: Tez, iddia, sav.

arızi: Sonradan olan, dıştan gelen.

B

basiret: Görme, idrak etme, kavrama, hakikati fark etme, doğru yolu tanıma.

Batınîlik: Kur'an-ı Kerim ve hadislerin sadece iç anlamına önem verip dış anlamını hesaba katmayan anlayış ve yorumlama yolu.

beşerî: İnsanoğlu ile ilgili.

burhan: Kesin delil, kanıt, ispat, apaçık ve en kuvvetli kanıt.

C - Ç

cüzi: Az, azıcık, pek az.

D

disiplin: Öğretim konusu olan veya olabilecek bilgilerin bütünü, bilim dalı.

dogma: Belli bir konuda ileri sürülen bir görüşün sorgulanamaz, tartışılamaz gerçek olarak kabul edilmesi.

E

ehlikıble: Kâbe'ye doğru yönelerek namaz kılmanın farz olduğuna inanan (veya bunu bilfiil icra eden) değişik mezheplere bağlı bütün müslüman zümreleri ifade etmek üzere kullanılan bir tabirdir.

Ehlisünnet: İslam dininin temel konularında Hz.Peygamber'in sünnetine ve sahabelerin yoluna uymayı ilke edinenlerin izlediği yolu ve yöntemi benimseyenler.

epistemoloji: Bilgi kuramı.

estetik: Sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, güzellik duygusu ile ilgili olan.

F

fasık: Allah'ın emirlerine aykırı davranan, kötü huylu, kötülük yapmayı alışkanlık hâline getiren kimse, günahkar.

fedakârlık: Özverililik.

fıtrat: İnsanın ilk yaratılışındaki dış tesirlerden etkilenmeyen tabii hâli.

fitne: İmtihan, deneme, sınama; bozgunculuk, karışıklık; bela, felaket, musibet.

G - Ğ

gayb: Nakle dayalı bilgi olmaksızın hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı.

H

halife: Birinin yerine geçen vekil; Allah'ın emir ve yasaklarının muhatabı olan üstün varlık, insan.

heva: Arzu, istek, meyletme.

hilafet: Birinin yerine geçme, bir kimseden sonra gelip onun yerini alma; İslam tarihindeki devlet başkanlığı, yöneticilik kurumu.

homojen: Bağdaşık.

Hulefayıraşidin: Hz. Peygamberden sonra İslam devletini ve Müslümanları yönetmiş dört büyük halife.

hulûl: Girme, sinme, geçişme, intikal etme, yerleşme.

I - İ

ibaha: Dinen sorumlu kişilerin yapıp yapmamakta serbest olduğu şey.

idrak: Anlama yeteneği, anlayış, akıl erdirme.

ihlal: Yasa ve düzene uymama.

ikrah: İğrenme, tiksinme, bir şeyden hoşlanmama; bir kimseyi inanç konularında istemediği bir sözü söylemeye veya bir işi yapmaya zorlama.

inanç: İnanılan şey, itikat, iman, bir fikre olan bağlılık.

inayet: Yardım, koruma, lütuf, kerem.

inkâr: Kabul etmeme, reddetme.

istidlal: Delile dayanarak sonuca ulaşma ve hüküm verme; bir şeyi ispatlamak için delil ortaya koyma; akıl yürütme.

SÖZLÜK

istismar: Birinin iyi niyetini kötüye kullanma.

itikat: Gönülden bağlanma, kesin karar verme, samimi olarak inanma, iman.

J - K

kader: Hükmetme, gücü yetme, Allah'ın sonsuz ilmi ve kudretiyle başlangıçtan sona kadar evrende olacak olan her şeyi programlaması, varlıkları istediği şekil ve biçimde yaratması ve insanların özgür iradelerine göre yapacakları her şeyi Allah'ın önceden bilmesi, takdir etmesi.

kaos: Evrenin düzene girmeden önceki biçimden yoksun, uyumsuz ve karışık durumu.Kargaşa.

kefaret: Yerine getirilemeyen bir ibadeti, işlenen bir günahı veya yapılan bir hatayı telafi etmek umuduyla kesilen kurban, verilen sadaka veya tutulan oruç.

kesb: Kazanma.

kompleks: Karmaşıklık, karmaşa.

kriter: Ölçüt.

kuşku: Bir olguyla ilgili gerçeğin ne olduğunu kestirememekten doğan kararsızlık, kuruntu, işkil, şüphe.

L

liberal: Hürriyet ve serbestlikle ilgili, Serbest ekonomiden yana olan (kimse, parti vb.), liberalist.

literatür: Edebiyat, kaynak.

M

mahluk: Yaratılmış olan varlık.

makbul: Kabul edilen, beğenilen, hoş karşılanan.

malum: Bilinen, belli.

marjinal: Aykırı.

masum: Suçsuz, günahsız, korunmuş.

meditasyon: Ruh bilimi, zihnini denetleme teknikleri ve deneyimleri.

mensub: Bir yerle veya bir kimseyle bağlantısı olan, ilişkili, -den olan, -e bağlı (kimse).

meşru: Yapılmasına dinen izin verilmiş, dine uygun olan şey.

metafizik: Doğaötesi, aklı aşan fizik ötesi.

mucize: Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla Allah'ın iznine bağlı olarak gösterdikleri olağanüstü olaylar, hâller.

muhalefet: Bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olma durumu, aykırılık.

muhkem ayet: 1. Sağlam, anlamı açık, yoruma gerek olmayan, okunduğunda manası hemen anlaşılan ayet. 2.Manasının anlaşılması için herhangi bir açıklamaya ihtiyaç duyulmayan, Allah'ın ayette kastettiği anlam herkes tarafından hiçbir yoruma gerek olmaksızın anlaşılan ayet.

muhkem hadis: Hz. Peygamber'in kastettiği anlam herhangi bir açıklamaya ihtiyaç duyulmaksızın herkes tarafından anlaşılan ve amel edilen hadis.

muhteva: 1. Bir şeyin içinde bulunanların bütünü. 2. Sözlü veya yazılı anlatımda verilmek istenen öz, düşünce, duygu ve imgelerin bütünü.

mukabil: Bir şeye karşılık olarak yapılan, bir şeyin karşılığı olan.

mukaddesat: Kutsal, mübarek, temiz ve kutlu şeyler.

musallat: Bir kimse veya şeyin üzerine bıktıracak kadar düşen (kimse).

mutezile: Vâsıl bin Ata tarafından kurulan ve inanç konularında aklı ön plana çıkaran itikadi mezhep.

müçtehid: Gayret ve çaba sarfeden, çok çalışan kimse. Kur'an ve sünnet çerçevesinde yeni çözümler bulabilmek için çalışan fıkıh âlimi.

müeyyide: Yaptırım, ceza.

mükellef: Sorumluluk ve yükümlülük taşıyan kişi.

mükellefiyet: Sorumluluk.

münezzeh: Temiz, uzak, beri.

mürted: İslam dinini terkedip başka bir dine geçen, din değiştiren kimse.

müsamaha: Hoşgörü, bağışlama, kolaylık gösterme.

mütehassıs: Uzman.

müteşabih: 1. Aralarında benzerlik olan, birbirine benzeyen, çok benzediğinden dolayı birbirinden ayırt edilemeyen. 2. Birçok anlama gelebilen, açıklamaya ihtiyaç duyulan veya anlamı akılla bilinemeyecek olan, tefsirinde güçlük çekilen kelime ve ayetler. 3. Manasını anlamak için araştırmaya ve düşünmeye ihtiyaç olan, manadan ne kastedildiği açık olmadığından birtakım ihtimallere elverişli olan ayetler.

SÖZLÜK

mütevatir: Arkası kesilmeden birbirini izleyen, birbiri ardına gelen, toplumdan topluma kesintisiz olarak aktarılan, nakledilen.

mütevatir hadis: Sahabeden itibaren her devirde yalan üzerinde birleşmeleri mümkün olmayan topluluklar tarafından rivayet edilen hadis, haber.

N

nas: Dinî delil, Kur'an ve sünnet.

nehy: Yasaklama, engelleme, menetme.

nesh: Kaldırma, hükümsüz bırakma.

nübüvvet: Peygamberlik, nebilik, elçilik.

O

olgu: Birtakım olayların dayandığı sebep veya bu sebeplerin yol açtığı sonuç, vakıa.

ontoloji: Varlık bilimi.

Ö

öngörü: Bir işin ilerisini kestirme veya bir işin nasıl bir yol alacağını önceden anlayabilme ve ona göre davranma.

P

perspektif: Bakış açısı.

R

Reform: Düzeltme.

ritüel: Âdet hâline gelmiş, ayin.

rölativist: Göreci. Bilginin kaynakları meselesinde özneyi merkeze alarak değişen özneye göre bilginin de değişeceğini savunan. Mutlak ve nesnel bilgi olmadığını ileri süren.

Rönesans: XV. yüzyıldan başlayarak İtalya'da ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde hümanizmin etkisiyle ortaya çıkan, klasik İlk Çağ kültür ve sanatına dayanarak gelişen bilim ve sanat akımı.

S

septik: Kuşkucu, şüpheci. Bilginin kaynakları meselesinde kuşkucu davranan, bilginin kesinliğini kabul etmeyen. Mutlak ve nesnel bilgiye karşı şüphe ile yaklaşan.

sofist: Safsatacı, yanıltıcı, bilgici.

Ş

şefaat: Birinden başkası adına ricada bulunma,aracı olma, kusurlarının bağışlanmasını dileme.

T

tabii: Doğal.

tafsil: Bir şeyi ayrıntılarıyla anlatma, açıklama.

tağut: Haddi aşan, azgın, ölçüsüz, zorba.

tağyir: Değiştirme, başkalaştırma. Bozma.

tahkiki iman: Hakikate, delile, tefekküre dayanan iman.

tahrif: 1. Saptırma, çarpıtma, değiştirme, bozma, bozulma. 2.Allah'ın göndermiş olduğu ayetleri ve bu ayetlerin yazılmış olduğu kitapları söyleniş amacının dışında yorumlama, ayetleri bulunduğu yerden çıkarıp yok etme veya değiştirme, kişisel görüşlerini ayetlerin içine katma.

taklit: Bir başkasının yaptıklarının ve söylediklerinin doğruluğunu, yanlışlığını araştırmadan kabul etme, ona benzemeye çalışma.

tasavvur: Göz önüne getirme, hayal etme, zihinde canlandırma.

tasdik: Doğrulama, gerçekliğini kabul etme, inanma, gönülden bağlanma.

tasvir: Betimleme.

tebliğ: İslam'ın insana ulaştırılması faaliyetlerinin tümü.

tedebbür: Derinlemesine kavramak, düşünüp taşınmak, inceliğini kavramak.

tedvin: Herhangi bir ilim dalının dağınık hâldeki konularını bir araya getirerek düzene sokma ve kitap şekline getirme.

tefekkür: Düşünme, derin düşünme, fikir yürütme.

tekeffül: Bir şeyin sorumluluğunu üzerine alma, yükümlenme.

SÖZLÜK

tekfir: 1. Birinin İslam'dan çıkıp küfre girdiğini söyleme. 2. Bir Müslümanı yaptığı bir iş, davranış veya düşüncesinden dolayı dinden çıkmakla suçlama, kâfirlikle itham etme.

temayül: Bir tarafa eğilme, meyletme.

tenzih: Allah Teâlâ'nın kusur ve ayıplardan, yaratılmışlara özgü eksikliklerden uzak ve yüce olduğunu benimseme ve bunu ifade etme.

tevhid: Allah'ın zatını bütün tasavvurlardan, zihinlerdeki hayal ve evhamdan tecrid etmek. Allah'ın eşi benzeri olmadığına inanma.

teori: Kuram.

tevil: Döndürme, bir şeyi aslına döndürme, yorumlama, kapalı anlamları açığa çıkarma.

tezahür: Belirme, görünme, gözükme, ortaya çıkma, oluşma.

tezekkür: Hatırlama, hatıra getirme.

tümevarım: Tekil olandan, özel olandan genel olana giden, tek tek olgulardan genel önermelere varan yöntem, istikra, endüksiyon.

U - Ü - V

velayet: İdare etme, düzenleme, işini üzerine alma, vekil olma.

vesvese: Şeytanın aldatmacası ve ayartması veya kötü insanların etkisiyle kalbe gelen şeytani düşünce, vehim, şüphe.

Y

yadsıma: Bir yargıdan onun karşıtı olan yargıya geçme, nefiy.

yoga: Ruhsal yaşama ve bedene egemen olmayı amaçlayan Hint felsefe sistemi.

Z

zebun: Güçsüz, zayıf, âciz.

zimmi: İslam devleti tebaasında olan ve vergi veren Hristiyanlar, Yahudiler.